

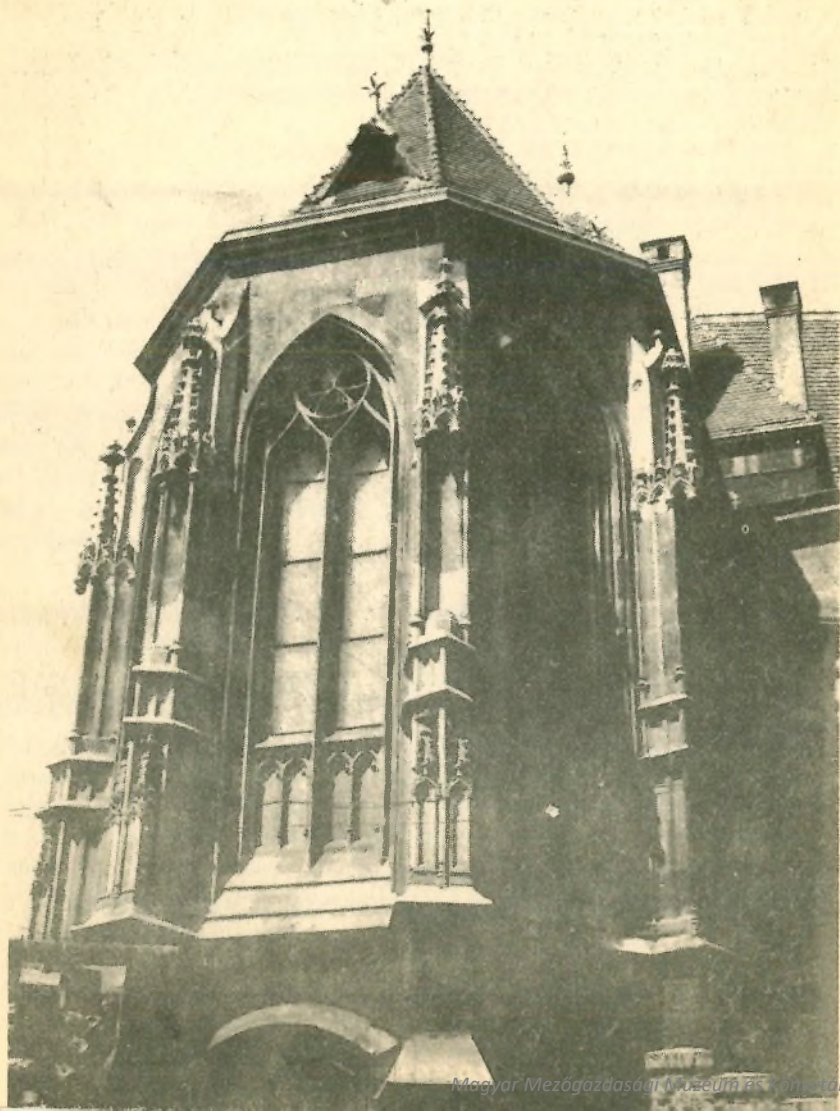
HÍREK A MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUMBÓL

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM TÁJÉKOZTATÓ ÉS MŰSORFÜZETE

VII. évfolyam

2. szám

1986

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSAI

A HÁZIÁLLATOK KIALAKULÁSA
A HONFOGLALÓ MAGYAROK ÉS A KORA
ÁRPÁD-KOR HÁZIÁLLATAI
A SERTÉSTENYÉSZTÉS TÖRTÉNETE
A SZARVASMARHA-TENYÉSZTÉS TÖRTÉNETE
A LÓTENYÉSZTÉS TÖRTÉNETE
A MAGYAR BAROMFITENYÉSZTÉS TÖRTÉNETE
A JUHTENYÉSZTÉS TÖRTÉNETE
AZ ERŐGÉP TÖRTÉNETE
AZ EKE ÉS SZÁNTÁS TÖRTÉNETE
VADÁSZAT ÉS VADGAZDÁLKODÁS
A GABONATERMESZTÉS TÖRTÉNETE AZ ŐS-
KORTÓL A XIX. SZÁZAD KÖZEPÉIG
AZ ERDŐGAZDÁLKODÁS TÖRTÉNETE MAGYAR-
ORSZÁGON (Októberben nyílik!)
A TERMÉSZETVÉDELEM MAGYARORSZÁGON
(Októberben nyílik!)
A MAGYAR HALÁSZAT TÖRTÉNETE (Októberben
nyílik!)

A múzeumi kiállítások — hétfő kivételével — 10 — 17 óráig, vasárnap 10 — 18 óráig látogathatók.

Tanulók és sorkatonák számára állandóan, szombati napokon a felnőttek részére is díjtalan a látogatás.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Barátainak Köre és a TIT Nyugdíjas Agrár-szakemberek Klubja tagsági igazolvánnyal rendelkezők ugyancsak díjtalanul látogathatják a Múzeumot.

MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM

1367 Budapest, Városliget, Vajdahunyadvár Telefon: 420-573, 428-573

A TUDOMÁNYOS KUTATÁS HÍREI

NEMZETKÖZI PALAEOETHNOBOTANIKAI KONFERENCIA

Cambridge, 1986. április 7–11.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum 1968 óta rendszeresen meghívást kap és a lehetőségekhez képest részt is vesz a háromévenként megrendezésre kerülő Nemzetközi Palaeoethnobotanikai Konferenciákon.

Az 1986. évi konferenciát Cambridge-ben tartották meg április 7–11. között. A tudományterület neves kutatói összesen 38 előadást tartottak. Az előadások egy része egy-egy ország palaeoethnobotanikai kutatását mutatta be. Így hallhattunk többek között az indiai, ciprusi, norvégiai, svédországi régészeti növénytan helyzetéről. A Magyarországon folyó jelenlegi kutatásokról rövid összefoglalásban adtam tájékoztatást.

Más előadások a legkülönbözőbb korokból és a legkülönbözőbb lelőhelyekről (pl. hajótörések helyszínéről) előkerült növényi leletek értékelésével, elemzésével foglalkoztak.

A módszertani problémákat felvető előadások között az egyik például a fajon belül a fajták elkülönítésének, meghatározásának nehézségeit tárgyalta, másik a növényi rostok textilanyagból, kötélből, kosárból történő meghatározásához adott útmutatót. Megismerhettük a nem szenesedett növényi maradványok konzerválásának legújabb módszerét is.

Egésznapos, Kelet-Angliában tett tanulmányi kirándulásunk során elsőként egy neolitikus régészeti ásatást tekintettünk meg, amely kb. i.e. 3700-ban épült települést tár fel. A pollenvizsgálatok azt mutatják, hogy a belső területeket gabonatermesztéssel hasznosították, s ez bizonyíték arra is, hogy a területet nem borította sűrű erdő.

„Szakmai kirándulás a kelet-angliai mocsárvidékre

Később ellátogattunk a kelet-angliai mocsárvidék „Wicken Fen” természetvédelmi területére. Ez a terület azon kevés helyek egyike, ahol a mocsárvidék ősi növényvilága megőrződött. A növényvilág fennmaradását az tette lehetővé, hogy ez a terület a mocsárvidék fő medencéjében egy elzárt, izolált részt alkot, amit a Cam folyó vizének tárolására használtak. A sást a XIX. században rendszeresen, később alkalmanként vágták. 1890-ben amikor a lecsapolás veszélye fenyegetett, a természetbarátok felvásárolták ezt a területet, hogy ott megmentsek a sokféle érdekes növény- és állatfajt. Ma a mocsárvidék szárazabb, mint amilyen a múlt században volt. A bokrok, cserjék terjedésének az a fő oka, hogy a rendszeres sásvágás megszűnt. Napjainkban ismét gondot fordítanak a hasznosításra és így számos, a tájra jellemző növény visszatér.

VII. századi angolszász falu rekonstrukciója

Tanulmányi kirándulásunk utolsó állomása az időszámítás szerinti 450–650-es pogány–angolszász falu helyén felépített „West Stow” szabadtéri múzeum volt. A terület feltárása során rozs-, búza-, valamint spelta- és közönséges búza-leletek kerültek elő. Megállapították, hogy a spelta búzát legalább i.sz. 450-ig termesztették.

Angolszász edényeken árpalenyomatokat találtak. Az árpa volt az egyetlen gabona, amelynek szemeit egészben hasznosították (megfőzték kásának, levesnek).

A rekonstruált épületeket az angolszászok rendelkezésére álló eszközök, anyagok, és módszerek felhasználásával építették fel. A gerendák végeit baltával és fejszével faragták meg. A nagyobb tölgyleket hasították és a falak, padlók burkolására használták.

Zsuppolás előtt egy rekonstruált ház (VII. sz.)

Mogyoró- és kőrisfa-vesszőfonatok alkották a tetők vázszerkezetét, amit szalmával és sással borítottak. A felállított épületek bemutatják az építési technikát, az egyszerű szálfa felhasználástól a gondosan négyszögletűre munkált deszkák alkalmazásáig.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum levelezés és kiadványcsere útján tart fenn gyümölcsöző kapcsolatot e szakma külföldi művelőivel.

Kassai M. Katalin

EMLÉKEZÉS IFJ. VASTAGH GYÖRGY SZOBRASZMŰVÉSZRE

A Vajdahunyadvár, benne a Mezőgazdasági Múzeum 1986. folyamán fennállásának 9 évtizedes fordulójához érkezett. Az évforduló jó alkalom arra, hogy megemlékezzünk a híres szobrászról is, aki Európa-szerte nevet szerzett magának.

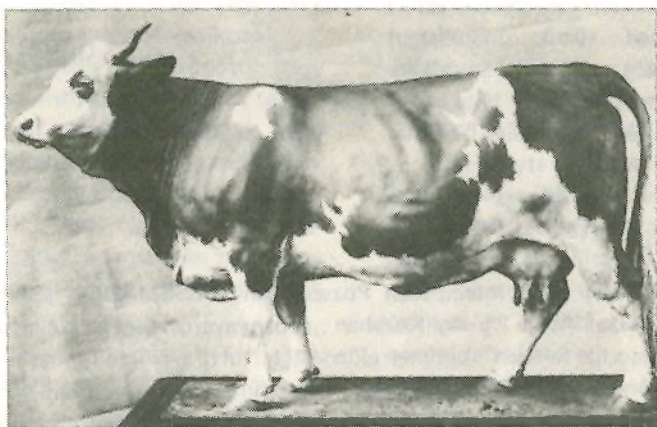
Ifj. Vastagh György 1868-ban született Kolozsváron, művészcsaládból. A művészi hajlam öröklődését öt generáció bizonyította: anyai ágon 1737-ben Max Antal szobrászművésszel, apai ágon 1834-ben id. Vastagh György festővel kezdődött.

1887-ben kezdte tanulmányait az Országos Minta Rajztanodában, majd 1889–91-ben Münchenben folytatta. 1894-ben párizsi tanulmányúton vett részt. A képzőművészet egész területe iránt érdeklődött. Amilyen elsőrangú állatszobrász, épp olyan kitűnő portréista, ihletett egyházművész, tehetséges kompozitőr volt. Ám állatszobraival vitathatatlanul a legelső helyen áll plasztikai művészetünkben.

Az 1880-as évek végétől az 1910–20-as évekig készítette azokat a szobrokat, amelyek ma is kimagasló darabjai állatszobor gyűjteményünknek. Hogyan készültek szobrai? Erről vall az alábbi nyilatkozata:

„Az állat iránti érdeklődés és szeretet családi hagyomány nálunk . . . Hogy nagyrészt állatok mintázásával foglalkozom, annak története a következő: annak idején részt vettem a kolozsvári Mátyás szobor pályázatán. Ehhez lovat édesapám barátjának udvarán mintáztam. E munkámat több ízben látta Popovics Sándor akkori államtitkár, és ő ajánlott Darányi Ignác akkori földművelésügyi miniszterhez, hogy velem mintáztassa meg a Milleneumi Kiállításra tervbe vett szobrokat. Így kerültem a minisztériumban összeköttetésbe dr. Schmidt Józseffel, az akkori lótenyésztési osztály főnökével. Maga mellé vett, kivitt a ménesbe és beavatott, hogy milyen és melyik a jó ló, rámutatott azok hibáira vagy előnyeire, egyszerűen tanított meglátásra.

Ugyanakkor kaptam megbízást az Országos Gazdaegyesülettől 16 tájfata szarvasmarha-szobor megmintázására. Ezekkel 1896-ban készültem el. Külföldön kb. 1.200 állatszobrom van. 1931–32-ben az egyiptomi kormány hívott meg fiammal, Lászlóval együtt. Az ott akkor épült mezőgazdasági múzeumnak készítettem 63 db ló-, szarvasmarha-, juh- és teve-szobrot.”

Két szép alkotás a Múzeumban őrzött szobraiból

A Vasárnapi Újság 1901-ben így nyilatkozott a szobrász munkájáról:
 „...hónapokig tartózkodott egyik-másik jelesebb gazdaságban, hogy a legszebb, legjellegzetesebb állatpéldányokat kellő hűséggel lemintázhassa. Mintázott nevezetesen állami méneshirtokon, Frigyes főherceg magyaróvári, Széll Kálmán miniszterelnök rátóthéraházi birtokán, aztán Debrecen város, Miklós Ödön, Döry József, gróf Széchenyi Géza, báró Bánffy Ernő méneseiből és gróf Vass Béla gulyáiból.”

1907-ben a Mezőgazdasági Múzeum ismertetője azt írta: „ifj. Vastagh György szobrász művészi alkotásának köszönhetjük az élő modellek után készített és a maga nemében páratlan állatszobor gyűjteményt, amely az országban tenyésztett összes szarvasmarha fajtára kiterjed.”

Kiváló munkáját az alábbi díjak, kitüntetések jelzik:

- állami nagyérem a milleneumi kiállításon (1896)
- aranyérem a párizsi világkiállítás művészeti osztályán (1900)
- arany- és ezüstérem a párizsi világkiállítás mezőgazdasági osztályán (1900)
- aranyérem a milánói világkiállításon (1906)
- Grand prix a turini világkiállításon (1911)
- Staatspreis a bécsi nemzetközi vadászati kiállítás művészeti osztályán (1912)
- 1902-ben a francia akadémia tisztjévé nevezték ki.

1946-ban halt meg Budapesten.

Gecse Lászlóné

Dr. Pálmány Béla márciusban Pozsonyban a CSEMADOK székházában működő József Attila Ifjúsági Klubban „A bányavárosi végvárok élete a XVII. század második felében” címmel előadást tartott; a Nógrád megyei Múzeumok Évkönyve 1985. XI. kötetében „Hol épült fel Sztrahora vára?” címmel tanulmánya jelent meg. A fenti évkönyv 1986-os XII. kötete „Végvárok Nógrád vármegyében a török kiűzése és az újratelepítés korszakában (1663–1703)” című 120 oldalas monográfiáját közli.

KIÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, GYŰJTEMÉNYTÁRI HÍREK

A GABONATERMESZTÉS TÖRTÉNETE MAGYARORSZÁGON AZ ŐSKORTÓL A XIX. SZÁZAD KÖZEPÉIG

I.

A Mezőgazdasági Múzeum a 2. világháború óta, hely hiányában, kiállításaiiban a növénytermesztés témáival egyáltalán nem vagy csak korlátozottan tudott foglalkozni.

Az 1985-ben befejeződött nagy épület-rekonstrukciós munkák terem-tették meg a lehetőségét annak, hogy kiállításainkban a mezőgazdaságnak ezt a fontos ágazatát ismét szerepel-tethessük. Első lépésként a rene-zánsz épület I. emeletén nyílt meg 1986. április 22-én a fenti című ki-állítás.

A növénytermesztést a XIX. szá-zadig majdnem kizárólag a gabona termesztése jelentette, a többi növény mindig a háttérben maradt. Valamennyi bemutatott anyag Ma-gyarország területéről származik. Ettől csak egy helyen térünk el, két térképen a gabonafajták közelkeleti, az i.e. 9–8. évezredre tehető kiala-kulását, majd euópai elterjedését mu-tatjuk be.

A Kárpát-medencében az újkőkor kezdetén, i.e. 6000–5500 körül, déli eredetű népesség kezdett az állat-tartás mellett növénytermesztéssel is foglalkozni. Ettől kezdve egyre inkább ez jelentette a megélhetés biz-tos alapját a hazánk területén meg-telepedő valamennyi nép számára.

A növénytermesztés állandó lete-lepedettségét kívánt, ami a telepü-lések arculatát egyúttal meg is hatá-rozta. Ezért a kiállítás röviden utal az egyes korszakok lakó- és gazdasági épületeinek főbb jellemzőire. A növénytermesztéssel kapcsolatos tárgyi régészeti anyag viszonylag kevés (kapa, sarló, eke, őrlőkő), de sok ásatásból kerültek elő korabeli, megszenesedett gabonaszemek és ezek raktározására is vannak ada-taink. Mindezek segítségével mutatja be a kiállítás az újkőkor, bronzkor, vaskor, római kor és a népvándorlás kora gabonatermesztésének alaku-lását.

A gabonatermesztési kiállítás részlete

A Kárpát-medence történetében a döntő fordulat a X. századtól, a magyarság megjelenésével kezdődik. Az elsősorban állattenyésztő nép gazdálkodásában egyre nagyobb jelentőséget kap a növénytermesztés. A tárgyi emlékek mellett (ásó, kapa, eke, sarló, irtókés, kőmozsár, malomkő) sok korabeli gabonalelet, az egyre gyarapodó írásos és különösen az ábrázolásos emlékek tanúskodnak a középkor gabonatermesztésének lassú, de állandó fejlődéséről.

Az eke munkáját a kormánydeszka megjelenése teszi tökéletessé, a sarlót lassan felváltja a kasza. A búzák közül az igényesebb földművelést kívánó, de jobb termést hozó ún. közönséges búza terjedt el. A saját szükségleten felüli, kereskedelmi célra termesztett gabona mennyisége is egyre növekszik. A fejlődés mégis lassú, mert a jobbágy, akinek a vállára nehezedik az egész mezőgazdaság valamennyi munkája, a

sokféle adózás és robot miatt nem érdekelt annak fejlesztésében. Visszaesést, vagy legalábbis megtorpanást jelentett a török uralom 150 éve is, amikor az országnak csak az északi, megmaradt magyar területein történt további előrehaladás a gabonatermesztés terén.

Dr. Nováki Gyula

II.

A török megszállás korszakának lezárulta után, a XVIII. század elejének fő feladata az ország gazdasági életének újjászervezése volt. A század első felét a mezőgazdaság extenzív irányú növekedése — a termőföld kiterjedése és a jobbágyság számának gyarapítása — jellemezte. A lakosság számának XV–XVIII. század közti változásait bemutató grafikonról leolvasható, hogy a lélekszám 1787-ben nyolc millióra növekedett, ebből a magyar lakosság három millió százhuszonkettőezer. A gyarapodás

fő forrása a szervezett — állami és földesúri — telepítés volt. A Temes megyei Charlottenburg alaprajza mellett a különféle kedvezményekkel ellátott telepítettek háztípusait is láthatjuk.

Az 1740-es évektől kibontakozó kedvező értékesítési lehetőségek — az iparosodó osztrák és cseh tartományok, s a városiasodás fejlődése — a kedvezőtlen útviszonyok ellenére is ösztönözték a magyar mezőgazdaság piacra termelését. A földesurak először az árukereskedelembé, majd majorságaik kiépítésével az árutermelésbe kapcsolódtak be. Az önálló földesúri gazdaságok kiépülésével a jobbágyság terhei közt jelentősen megnövekedett a munkajáradék — azaz a robot — aránya. Múzeumunk éremgyűjteményéből gyalog-, illetve ígásrobot elszámolására szolgáló, fél- vagy egésznapos munka elvégzését tanúsító robotjegyeket mutatunk be. Az urbáriumok a jobbágyság szolgáltatásait rögzítették. A jobbágyterhek egységesítésére 1767-ben Mária Terézia úrbéri rendeletével került sor.

A tartós agrárkonjunktúra hatására az 1760-as évektől változás következett be agrárkivitelünk összetételében is: a hízott ökör és a bor vezető helyét a gyapjú és a gabona vette át. A kedvező fekvésű uradalmakban új technológiák jelentek meg: a század vége felé alkalmazni kezdték a vetésforgókat, melyek közül Pethe Ferenc tizes vetésforgórendszerét mutatjuk be.

A kiállításban külön rész foglal-

kozik a mezőgazdasági szakismeretek fejlődésével és a gabonatermesztésen belüli változásokkal. Ami a mezőgazdasági szakismereteket illeti, a század második felében egyre inkább szakemberek kezébe került az uradalmak irányítása, s megjelentek az első magyar nyelvű szakkönyvek is. A gróf Festetics György által 1797-ben alapított Georgikon Európa első felsőfokú mezőgazdasági oktatási intézménye volt. A korszerű szakismertek szélesebb körben való elterjesztéséhez nagymértékben hozzájárultak a Pethe Ferenc által szerkesztett újságok.

A bemutatott korabeli gabonamagvak tükrözik azt az átalakulást, melynek során a rozs és kétszeres mellett fokozatosan a búza került előtérbe. A gabonatermesztés mellett a takarmány és kapásnövények először a jobbágygazdaságokban kerültek szántóföldi művelésbe. A burgonya és kukorica a XVIII. század folyamán terjedt el szélesebb körben hazánkban. A takarmánynövények a lassan terjedő vetésforgóban kaptak helyet, s a földesúri majorságokban megkezdődött a takarmányrépa termesztése is.

A szelelőrostát, kéziörlőt és vékát bemutató tárló mellett kapott helyet Mária Terézia 1744. évi malomrendtartása és egy, a múlt század második feléből származó, díszesen faragott faállványra helyezett kéziörlő.

A XIX. század elején a napoleoni háborúk, s az osztrák és cseh ipar továbbfejlődése, lendítették fel a

magyarországi mezőgazdasági termények iránti keresletet. A mezőgazdaság korszerűsödésének azonban gátat vetett a tőkeszegénység és a nemesi földek hitelképtelensége. Az ország társadalmi-gazdasági élete — és ezen belül a mezőgazdaság — korszerűsítésére vonatkozó programjával gróf Széchenyi István kiemelkedő érdemeket szerzett. „Hitel” című, 1830-ban megjelent művének reprint kiadása a könyv iránti máig tartó érdeklődés jele. A másik reprint kötet Nagyváthy János „Magyar practicus termesztő”, (1821) és „Magyar practicus tenyésztető” (1822.) című munkái. Kötete előszavában a gazdasági fejlődésben élőjáró országok példájának követésére int és ennek szellemében foglalja össze a növény- és állattenyésztésre vonatkozó tudnivalókat.

A XIX. század közepén kezdődött meg a nagyüzemi gépgyártás Magyarországon. Az első hazai vastestű ekék Vidacs István pesti mezőgazdasági gépgyárából kerültek ki. A gyár emblémája alatt a Vidacs-eké modellje látható. A vaskék elterjedése azonban — hasonlóan a már a XVIII–XIX. század fordulóján megjelent vetőgéphez — csak a múlt század második felében ment végbe. Ami a betakarítást és a szemkinyerést illeti, a kaszás aratás az Alföldön már a XVIII. században felváltotta a sarlós aratást és ugyancsak megjelentek egyes uradalmakban az 1700-as évek végén a járgányos cséplőgépek is.

Azonban a kaszás aratás általánossá az egész országban csak a múlt század második felére vált, a cséplőgépek elterjedése is csak az 1840-es évektől figyelhető meg.

A kiállítást a Múzeum modellgyűjteményének egyes darabjai teszik színesebbé, utalva a korabeli szántóföldi munkaeszközök alakulására, ami a községek vésetein is jól nyomon követhető.

A kiállítást a hazánkban a feudális viszonyokat felszámoló és a tőkés agrárfejlődés kibontakozásának lehetőségét megteremtő 1848. évi áprilisi törvények fontosabb cikkelyeinek másolata zárja: a IX. és XII. törvénycikkek az úrbéri szolgáltatások — dézsma, robot, pénzbeli járadékok — állami kárpótlással történő eltörlését, a XIII. törvénycikk az egyházi rend papi tizedről való lemondását tartalmazza. A törvényeket az uralkodó, V. Ferdinánd és a miniszterelnök, gróf Batthyány Lajos hitelesítették.

Végül a kiállítási anyag összegyűjtésekor tanúsított szíves segítségükért köszönet illeti a Magyar Országos Levéltár, a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnoka és a Bencés Főapátsági Levéltár munkatársait.

Dr. Fülöp Éva Mária

Az idén 16. alkalommal meghirdetett gyermekrajz és diákpályázatunkból rendezett kiállítás május 17-én nyílt meg. Az alábbiakban Munkácsy Gyuláné művelődési minisztériumi osztályvezető megnyitó beszédét idézzük:

Amikor a minap előzetesen tanulmányozni kezdtem az igényes szakértői vélemények alapján válogatott mintegy 300 kiállított pályamunkát, néhány kérdés fogalmazódott meg bennem.

- Mi lehet annak a titka, hogy a számítógéppel barátkozó mai iskolások nemcsak értik, de érzik és művészi átéléssel ábrázolni is képesek az ember és a természet történelmi kapcsolatát?
- Miben rejlik vajon a „Hazánk mezőgazdasága diákszemmel” pályázat évről évre növekvő sikere? Annnyira, hogy immár a 16. kiállítás nyílik a több ezer diákalkotásból válogatott munkákból?

A díjazott tanulmányok, melyek mögött komoly gyűjtő, elemző, kutató munka van, továbbá a kiállított pályamunkák meggyőző választ adnak e kérdésekre.

A „megszelídített”, az embert, mindannyiunk hasznát és felüdülését szolgáló természet, az ember környezetalakító munkájának a nagyszerűsége tárul fel valamennyi itt látható alkotásban.

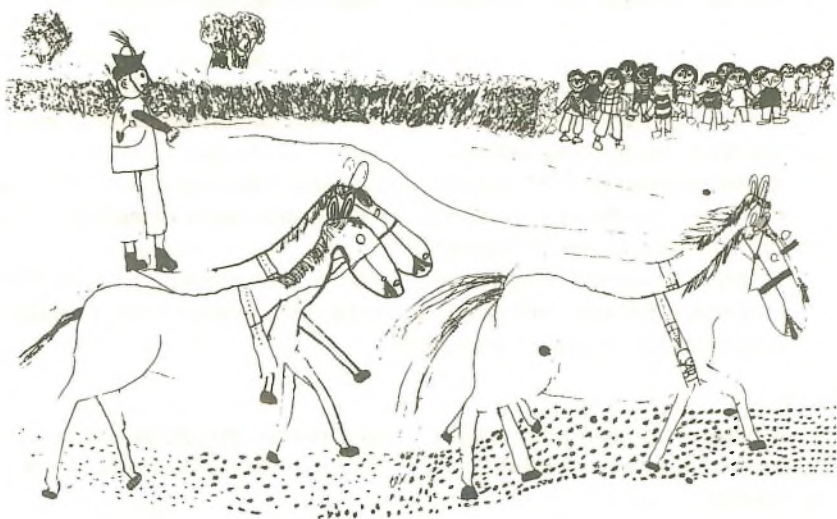
— Az teszi széppé a sivatagot — mondja Saint Exupéry felülmúlhatatlanul bájos kis hercege —, hogy valahol egy egy kutat rejt.

Az teszi széppé, humánussá mai környezetünket is — tolmácsolják nekünk a kiállított rajz, plasztikai, textil alkotások és a pályázatra beküldött dolgozatok, — hogy emberi munka formálja, alakítja azt.

S hogy az idézett irodalmi példánál maradjunk:

— Te egyszer s mindenkorra felelős lettél azért, amit megszelídítettél. Felelős vagy a rózsáért . . . — véste jól emlékezetébe a kis herceg a kapott tanácsot.

Az ember is felelős azért, amit megszelídített, ezért védenie, óvnia kell a környezetét — fejezik ki egyéni művészi eszközökkel a kiállításon látható alkotások. A természet — a föld, az erdő, a víz, a levegő — csak értő és felelős emberi kéz beavatkozásával őrizhető meg a közönség hasznára és örömére.

A 8 éves Telegdi Péter (Kismarja) díjazott rajza

Az ember és a természeti környezet megbonthatatlan kapcsolatának megjelenítése közös vonása valamennyi kiállított műnek, akár a múlt, akár napjaink fejlett mezőgazdasága képezi is azok témáját. Nem tekinthető véletlennek az, hogy nyelvünkben a „jószág” elnevezés a „jószág” szóból származik, s hazánk egyes vidékein gyakran még ma is jószágnak mondják a házat, a javakat, a megtermelt értékeket. Ez az embert körülvevő, érte és általa lévő „jószág” – a kézi földművesség máig őrzött tárgyi emlékei, a korszerű mezőgazdasági építmények, gépek, az állatvilág, a megművelt föld, a virágzó kiskert, vagy a nyáját és házat őrző kutya – elengedhetetlen, természetes tartozékai a diákok alkotásain is ábrázolt környezetnek.

Nem feladatom a pályamunkák értékelése, azonban nem lehet nem észrevenni a kiállított gyermekrajzokon a gondos emberi munka szeretetteljes műgonddal való ábrázolásának tiszteletreméltó igyekezetét, vagy a textil-munkák többségében kifejezésre jutó, környezetet szerető, simogató emberi kezet, ölelést vagy a kisparaszti munkák emberalakjain munkára feszülő izmokat. Külön is figyelmet érdemel a munkavégzés emberalakos ábrázolásának a gyakorisága. (Kevés felnőtt mer erre ilyen gyakran vállalkozni még az érett művészek köréből is.) A munkatevékenység jellemző mozgásváltozatainak, lenyűgöző ritmusának az érzéletes kifejezése a kiállított gyermekmunkákban

— megítélésem szerint — fejlett lényeglátásra és kifinomult ábrázolási készségre vall. S hozzá kell tennünk: a hazai rajzoktatás, a vizuális kultúra fejlődésének biztató jelei ezek, tudatos pedagógiai munkáról tanúskodnak. Legalábbis a pályázatba bekapcsolódó iskolák esetében elmondhatjuk mind-
ezt.

Biczó Barnabás (Gencsapáti, 12 éves) szintén díjazott alkotása

A most megnyíló kiállítás eredményeit, a szemet gyönyörködtető, igényes alkotásokat látva úgy vélem, érthető számunkra, miért sorakozik fel évről-évre egyre több természetet és művészetet egyaránt szerető diák a Mezőgazdasági Múzeum felhívása nyomán a meghirdetett pályázatokhoz. A Vajdahunyadvár szakembergárdája és a Múzeum baráti köre nemcsak a múlt mezőgazdasági kultúrájának a megőrzését vállalta fel e méltó környezetben, hanem a felnövekvő nemzedék környezet- és művészeti kultúrájának az alakításához is hozzá akar járulni. Meggyőződésem, hogy eredményesen teszi ezt. A most nyíló 16. kiállítás hitelesen bizonyítja.

Kívánok a pályázóknak, nevelőiknek, szüleiknek, pedagógusainak és a rendezőknek is további sok sikert.

Gyűjteménygyarapodás az adattárban

Az Agrártörténeti Főosztály Adattárának XVII-es gyűjteménye (Agrártörténeti Források Számítógépes Dokumentáció Gépi Adatfeldolgozása) 29 darab, dr. N. Kiss István által átadott tétellel gyarapodott. Az anyag az 1707. évi Rákóczi-féle dicalis conscriptio számítógépes feldolgozása.

E témára vonatkozó kutatásairól dr. N. Kiss István a „Rákóczi-tanulmányok” (szerk. Köpeczi Béla — Hopp Lajos — R. Várkonyi Ágnes. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980.) című kötetben számolt be. Amint megállapítja, a hadsereg fenntartása érdekében Rákóczi államának a bevételek és az adórendszer átszervezése volt szüksége. Az ónodi országgyűlésen törvényerőre emelt új adórendszer — a Gazdasági Tanács által kidolgozott dicalis conscriptio — kimondta a nemesség adókötelezettségét is. Lényegében jövedelmi adórendszeréről van szó, a dicalfelvételek a tiszta jövedelem meghatározására irányultak.

Ezek a források ma a gazdaság (s ezen belül az agrártörténet) és társadalomtörténeti kutatások gazdag anyagát képezik, melyekből egyéb tudományágak — így a történeti de-

mográfia és a nyelvtudomány — is bőven meríthetnek.

A dicalis conscriptióból részletes — családonkénti és gazdasági ágak szerinti — vagyoni- és jövedelemösszeírást a teljes dicaterület mintegy 16–18 %-áról ismerünk, a következő hat tájegységről:

I. Dunakanyar (Komárom, Esztergom megyék)

II. Közép-Felvidék (Gömör, Nógrád, Kis-Hont, Abaúj megyék)

III. Alföld (hajdú, jász és kun kerület, Pest megye)

IV. Kelet-Magyarország (Szatmár, Bereg megyék)

V. Felvidéki bányai és kereskedővárosok

VI. Kelet-Magyarországi bányai és kereskedővárosok

Az 1985 végére befejeződött adatfeldolgozáshoz a MÉM és az MTA II. Biológiai Főosztálya nyújtottak anyagi támogatást. A feldolgozott források több levéltár állományában szétszórva találhatók: az Országos Levéltár négy állagában (Magyar

Kamara Archivuma, Urbaria et Conscriptiones, a Rákóczi-szabadságharc levéltára és Conscriptiones Portarum), megyei levéltárakban (Nógrád, Pest, Szolnok, Szabolcs-Szatmár megyék), valamint felvidéki városok és megyék levéltáraiban (Pozsony, Besztercebánya, Kassa, Nyitra, Eperjes és Lőcse).

Az adattárunkba került anyag értékét növeli, hogy – a szerző birtokában lévő példány mellett – a gépi adatsorok csak Múzeumunk gyűjteményében találhatóak meg.

F. É. M.

Március 6–7–8-án tartotta a KISZ KB Balatonföldváron az *Országos Környezet- és Természetvédelmi Tanácskozást*. Ezen a Múzeum részéről Rogna Emília vett részt.

Április 10-én Esztergomban az óvodai szakfelügyelők részére Rogna Emília, múzeumpedagógus „A Mezőgazdasági Múzeum szerepe az óvodai környezet- és természetvédelmi nevelésben” címmel előadást tartott.

Keszthelyen, a Helikon Kastély-múzeumban a mi Múzeumunkkal közös rendezésben a *Windischgrätz trófea-gyűjteményből* április 13-án kiállítás nyílt.

A Mezőgazdasági Múzeum közös vállalkozásban a Néprijzi Múzeummal, a makói József Attila Múzeummal és a makói Kossuth MGTSZ-szel elkészítette „A makói hagyatékmesztés története” c. filmet, amit május 12-én a Múzeumban bemutattak.

Május 26-tól 29-ig Kaposváron rendezték meg a *Múzeumigazgatók Országos Értekezletét*, ahol dr. Pintér János főigazgató-helyettes vett részt.

A *politikai vitafórum* keretében május hónapban dr. Dobóczy István MÉM miniszterhelyettes élelmiszer-gazdaságunk időszerű kérdéseiről tartott előadást.

A MEDOSZ Budapesti Bizottsága 1986-ban is megrendezte a mezőgazdasági és vízügyi vállalatok dolgozói részére a kispályás labdarúgó bajnokságot. A több mint húsz induló közül a Magyar Mezőgazdasági Múzeum labdarúgó csapata a harmadik helyen végzett.

A VB-rendszerben lebonyolított bajnokságon a selejtező csoportból a tavalyi győztes VIZITERV mögött a Múzeum került tovább. A legjobb négy közé kerülésért az ERDÉRT ellen 0 : 1 után 6 : 1 (!) arányban győzött a csapat.

A június 2-án lebonyolított né-

gyes döntőben először 4 : 1 arányú vereséget szenvedett a Múzeum a későbbi győztes VITUKI-tól, majd küzdőképességből példát mutatva 6 :5-re legyőzte a Kertészeti Egyetemet.

Ez a győzelem nemcsak a harmadik helyet jelentette, hanem — tekintve, hogy a döntőt a VITUKI és a VIZITERV játszotta — azt is, hogy a mezőgazdasági tárca vállalatai közül a Magyar Mezőgazdasági Múzeum végzett legelőbb.

Az eredmény értékét növeli és a csapat közösséggé formálódását mutatja: annak ellenére, hogy a legjobb játékosok sérülése miatt a csapat a sorsdöntő mérkőzéseken tartalékos volt, mégis ilyen helyezést tudott elérni.

Bősze Endre kézsérüléssel játszottá végig a bajnokságot, Sipos Ferenc súlyos lábsérülése miatt pedig csak egy mérkőzésen szerepelt. Székelyhidv Iván húzódás következtében épp az elődöntőn és a döntőn vált ki a csapatból. Sportemberi magatartására jellemző, hogy amikor a döntőbe jutásért mérkőzött a csapat és Ohád István — a kapus — vizsgakötelezettsége miatt nem tudott megjelenni, sérülten is vállalta a számára szokatlan kapusi szerepkört.

A szurkolók biztatása sokat segített a csapatnak. Volt olyan mérkőzés, amikor ketten (!) is kíváncsiak voltak a mérkőzésre. Ők ugyanúgy megérdemlik, hogy nevük itt szerepeljen.

Szurkolók

Szelle Tibor
Balázs György
Vranik Róbertné
Altbäcker Vilmos
Jánoss György

Játékosok

Sipos Ferenc
Bősze Endre
Székelyhidv Iván
Ohád István
Vérten Ferenc
dr. Laposa József
Hubert László
Uhelcsik Imre
Székely Sándor
Sinai János

Dr. Laposa József

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

A MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUMOK NEMZETKÖZI SZÖVETSÉGE (AIMA) 1987-ben Budapesten megrendezendő 8. kongresszusát előkészítő munkabizottság március 17–18–19-én a Mezőgazdasági Múzeumban tartotta ülését. A résztvevők a következők voltak: dr. Szabó Lóránd, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum főigazgatója, az AIMA elnöke; prof. dr. Wolfgang Jacobeit, Humboldt Egyetem, Berlin, az AIMA alelnöke; prof. dr. Edward L. Hawes, Sangamon Állami Egyetem Springfield (USA); az AIMA alelnöke; dr. Hugues Hairy, a Saint-Riquier-i Múzeum és Kulturális Központ igazgatója, az AIMA elnökségi tagja; Lugossy Georgina, tudományos kutató, az Agrárgazdasági Kutató Intézet munkatársa, valamint Szabó Anna, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum csoportvezetője, az AIMA titkára. A munkacsoport ülését követően Hawes professzor egy hetet töltött még itt Múzeumunk működésének és történetének tanulmányozásával.

A szocialista országok ICOM (Múzeumok Nemzetközi Szövetsége) Bizottságainak elnökei Budapesten tanácskoztak dr. Fülep Ferenc, a magyar bizottság elnökének elnöklésével. A vendégek látogatást tettek Múzeumunkban, megtekintették a

kiállításokat és tájékoztatást kaptak a Múzeum tevékenységéről.

Március 25-én Múzeumunkban járt *Irina Antonova*, a moszkvai „Puskin” Állami Szépművészeti Múzeum igazgatója.

Május 12-től 22-ig dr. Pálmány Béla Besztercebányán (Radványban) a Közép-Szlovákiai Levéltárban kutatást végzett Nógrád megye XVI–XIX. századi agrártörténetére vonatkozó forrásokban. (Koháry Coburg család levéltára)

Május 23-tól június 1-ig Nürnbergben a Német Nemzetközi Vadászati Kiállításon részt vett a Mezőgazdasági Múzeum világrekord trófeáival, fegyverbemutatóval és természetvédelmi tárgyú diorámák készítésével. A kiállítás rendezésében részt vett Kotlár Károly főosztályvezető, Káldi István preparátor, Bányai József gyűjteménytárkezelő. A megnyitón részt vett dr. Szabó Lóránd főigazgató.

Dr. Lazar Ninov archeológus a Bolgár Tudományos Akadémia Régészeti Intézetéből (Szófia) májusban több napig a Mezőgazdasági Múzeum háziállattani csonttárában kutatásokat végzett.

A Múzeum Baráti Körének életéből

XII. ORSZÁGOS KÜLDÖTTKÖZGYŰLÉS

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Barátainak Köre 1986. május 5-én tartotta a Múzeum épületében XII. Országos Küldöttközgyűlését, melyen a küldöttek 80 %-a volt jelen. A tanácskozó terem előterében három tárlóban láthatták a küldöttek, milyen kiadványokban szerepelnek agrártörténeti kutatásokkal foglalkozó tagtársaink, milyen fórumokon szerepelnek, milyen publikációkat támogattunk az elmúlt időben az egyesület pénzén. A Küldöttközgyűlés kezdetén a sellyeiek bemutatták legutóbb készített színes videofilmjüket. A házigazda, dr. Szabó Lóránd alelnök örömmel üdvözölte a küldötteket, a vendégeket, a megújult, megszépült és immár 90 éves Mezőgazdasági Múzeumban.

Dr. Vendégh Ferenc elnöki kiegészítőjében kiemelte, hogy a Baráti Körök munkáját az elmúlt időszakban szakmai elmélyültség jellemezte. Ennek ékes példái a megjelent kiadványok. A Baráti Kör költségvetéséből szívesen hozzájárul agrártörténeti témájú kiadványok megjelentetéséhez, ha ezek megfelelő színvonalúak és ha ezeket helyi erőből, helyi szervezéssel megfelelően előkészítik, egyben az anyagiak nagyobb részét is elő tudják teremteni.

Fontosnak tartotta továbbá, hogy a Baráti Körök helyi csoportjairól ismereteket adjunk közre, mert ezzel tájékozódni tudunk egymás munkájáról, lehetőségeiről. Szólt továbbá arról, hogy 1986 végén új választások lesznek a helyi csoportoknál, ezt jól elő kell készíteni. Örömdetesnek találta a fiatalok részvételét a munkában; ugyanakkor felhívta a figyelmet arra, hogy a ma élő öregek visszaemlékezéseit fel kell jegyezni, magnóra kell venni.

A közgyűlés elnökségi asztala (balról jobbra: dr. Kirsch János, Szabó Gyula, dr. Vendégh Ferenc és dr. Szabó Lóránd)

Ezt követte Billing Lászlónak, a Számvizsgáló Bizottság elnökének beszámolója az 1985. évi pénzügyi mérlegről, majd előterjesztette az 1986. évi pénzügyi tervet.

Timkó Béla, területi referens a Békés megyei csoportok munkájáról, problémáiról adott összefoglalót hozzászólásában.

Javasolta, hogy a költségvetés jóváhagyása előtt kellene a helyi csoportoknak előleget biztosítani.

Beszámoltak munkájukról, problémáikról: Tamás Csaba tanuló Vépről, Labay Attila Délpestről, Dr. Busa Géza Lébénymiklósról, Gránitz György és Bereczki Kálmán Keszthelyről, Szűcs Zita tanuló Vaszarról, Gyovai Ernő Nyíregyházáról, Verebics Géza Dégről, Bai József Lengyelről.

Dr. Szabó Lóránd alelnök válaszolt a felvetett kérdésekre, majd szavazást javasolt. A Küldöttközgyűlés a beszámolókat és az elnök szóbeli kiegészítését, a Számvizsgáló Bizottság jelentését s az előterjesztett 1986. évi pénzügyi tervet elfogadta.

Ezt követte a jutalmak kiosztása.

Dr. Knézy Judit

Egy követésre méltó kiadványról

„Aki eljön a mi megyénkbe
sok-sok mindent láthat.
Örök élményt nyújtanak
a szép tolnai tájak.”

Ekképp fogalmaz egy alkalmi versikében, melynek címe: „Honismeret”, Bai József, a lengyeli Mezőgazdasági Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet tanára, hogy eredményes helytörténetési tevékenysége mellett a lírában is megörökítse kedves falujának, az „őskultúrájú Lengyelnek” nevét és történetét. Prózai vallomás a szeretett környékről, az általa írt és szerkesztett kiadvány is, melynek címe: „A lengyeli kastély, park és Annaforrás története”. E kiadvány számot ad a Tolna megye nevezetességei közt kiemelkedő helyet elfoglaló, egykori Apponyi kastély érdekes történetéről, az 1790-es uradalomvásárlástól egészen a mezőgazdasági szakközépiskola és szakmunkásképző intézet mai működéséig. Átfogó ismertetést nyújt a kastélyhoz tartozó egykori „díszkert” (ma park) történetéről. Ebben betekintést nyerhetünk nemcsak az arborétum egyes részeinek történetébe, hanem abba a gondoskodásba is, amellyel a kert mindenkori tulajdonosai törődtek az

értékes dendrológiai gyűjteménnyel. Gyakorlati útmutatóként szolgál a lengyeli Kastélypark és környékének vázlatos térképe és mellé csatolva egy Bai József által javasolt sétaútvonal, mely számbaveszi a kert nevezetességeinek minden értékes darabját. S hogy kedvet kapjunk egy valóságos sétához is, mindezek mellett megtalálható még a kiadványban a kastély megközelítésének közlekedési útvonala és a kastély, valamint a kert egyes részeinek fotómelléklete is. A szerző röviden kitér az „Annaforrás” érdekes történetére, csatolja a lengyeli Kastélypark fás növényeinek, cserjéinek és lombos fáinak névjegyzékét, megjelöli hazáját (termőterületét). Ebből kiderül, hogy ez a szinte az egész világ flórájára kiterjedő arborétum milyen nagy értéke hazánk természeti környezetének.

A lengyeli kastély és park látképe

Mindezek után el kell még mondani, hogy e kiadvány méltóképp tükrözi a lengyeli MMMBK csoportjának odaadó és lelkiismeretes munkáját. (Bai József a helyi csoport titkára).

A baráti kör Fodor János iskolaigazgató elnök vezetése alatt tevékenykedik és régészeti, néprajzi, agrotechnikai szempontból is jelentős gyűjteménnyel rendelkezik. Gyűjteményükben erőgépek, munkagépek, kézi szerszámok, paraszti és más jellegű használati eszközök, régi könyvek stb. szép számmal találhatók. A baráti kör lelkes tagságának tevékenysége nélkül valószínűleg sokkal nehezebben születhetett volna meg ez a kiadvány is. A könyvecske egyetlen hiányossága talán csak az, hogy nem kapott benne teret a baráti kör komoly gyűjtő és állagmegóvó tevékenységnek néhány dokumentuma. Ez azonban talán egy következő kiadvány témája lehet.

Molnár Imre

Személyi hírek

KOVÁCS MIKLÓS

(1903. december 6. – 1986. április 24.)

A Farkasréti Temetőben szomorúan kísértük utolsó pihenőjére Kovács Miklóst, a Mezőgazdasági Múzeum nyugdíjas osztályvezetőjét, Miklós Bácsit, jó barátunkat. Csendességét és szerénységét idéző szertartáson újra előttünk állott szürke köpönyeges, törekeny alakja, elevensége, jóságos arca, lelkesedése a munkáért és mindenért, ami szép.

Az Egyetemi Közgazdaságtudományi Kar mezőgazdasági szakán szerezte meg diplomáját, s mezőgazdasági felügyelőként dolgozott a Dunántúlon, majd az FM Kísérletügyi Osztályára került. 1952-ben tudományos munkatársi beosztással helyezték át a Magyar Mezőgazdasági Múzeumba. Határtalan lelkesedéssel mentette a Múzeum régi anyagát és gyűjtött újabb tárgyakat, hogy rövidesen újra nyílhassanak kiállításaink.

Több tudományos tanulmányt és cikket írt, amelyek a Kísérletügyi Közleményekben és a Mezőgazdasági Múzeum kiadványaiban jelentek meg. Kiemelkedő munkája volt dr. Kecskés Sándor társszerzővel írt könyve: Ujhelyi Imre 1866–1923. Egy neves állattenyésztő élete és munkássága Budapest, 1978.

Tagja volt a Természettudományi Társulatnak, a Néprajzi Társaságnak és az Agrártudományi Egyesületnek. Számos szakmai előadást tartott és

tanfolyamot vezetett. A Múzeum Állattenyésztési Osztályának 1957-től volt vezetője és ebben a munkakörben dolgozott nyugdíjaztatásáig, 1970. szeptember 1-ig. 1953-tól nyugdíjba vonulásáig a Múzeum szakszervezeti bizottságának az elnöke volt.

Nyugdíjasként tovább dolgozott Múzeumunkban. Rendezte az állattenyésztési gyűjteményt, kutatót a levéltárakban és közreműködött vidéki kiállításaink rendezésében, új tárgyak gyűjtésében.

1954-ben a „Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója” miniszteri kitüntetés, 1958-ban és 1961-ben a TIT „Tudománnyal a népért” kitüntető oklevelét kapta meg. Közművelődési munkásságáért 1980-ban a „Szocialista Kultúráért” kitüntetésben részesült. Munkássága és tudományos tevékenysége alapján 1981-ben az aranydiplomát adományozták részére.

Akik közelebbről ismerték, tudták, hogy nehéz élete volt, de a gondok soha nem látszottak az arcán, mindig derűs volt, mert szeretett emberek között lenni, dolgozni. Felejteti tudott családjá és barátai körében, könyvei között és a zenében.

Emlékét tisztelettel megőrizzük.

E. J.

Dr. SEMSEY ANDOR
(1915–1986)

Súlyos veszteség érte ez év április elsején a kisgrafika barátok táborát, elhunyt dr. Semsey Andor. Halála a Magyar Mezőgazdasági Múzeum vezetőségét, munkatársait is megrendítette.

Lippóczy Norbert, a lengyelországi Tarnowban élő magyar agrár-mérnök 1969 őszén 800 darabból álló szőlős-boros ex libris gyűjteményt ajándékozott a Magyar Mezőgazdasági Múzeumnak. Az anyag rendezésében, feldolgozásában kezdettől a Múzeum segítségére volt dr. Semsey Andor.

1970 novemberében Budapesten rendezték meg a XIII. Nemzetközi Ex Libris Kongresszust. Ez alkalommal kiállítás készült a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban és megjelentették a kiállítás katalógusát, „Szőlő és bor az ex libriseken” címmel. Összeállította: Lippóczy Norbert. Szakmailag ellenőrizte dr. Semsey Andor. A katalógus 781 címleírást tartalmazott.

1972-ben az I. Borvilágverseny alkalmából ismét kiállítást rendeztek. „Szőlő és bor a kisgrafikákon” címmel. A kiállítás, illetve a Múzeum ex libris gyűjteményének katalógusát összeállította és szerkesztette dr. Semsey Andor. Ez a katalógus már 1505 címleírást tartalmaz.

1976-ban Szegeden a November 7. Művelődési Központban rendeztek „Szőlő és bor a kisgrafikákon” címmel kiállítást. A kiállítás kataló-

gusát átnézte és az előszót írta: dr. Semsey Andor.

Lippóczy Norbert továbbra is rendszeresen gazdagította a gyűjteményt, dr. Semsey Andor hűséges gondozója volt az ex libris anyagnak. Kezdeményezésére 1982 októberében a Magyar Mezőgazdasági Múzeum kisgrafika gyűjteményének 1973–1981. évi új szerzeményeiből kiállítás nyílt. 454 grafika lett kiállítva, csak kisebb része az új szerzeményeknek.

Mintegy megkoronázása volt a Magyar Mezőgazdasági Múzeum kisgrafika tevékenysége segítésének dr. Semsey Andor részéről az 1984-ben megjelent „Szőlő és bor az ex libriseken és alkalmi grafikákon” című katalógus, mely az 1981. december 31-i állományt tartalmazta. A gyűjtemény-katalógust összeállította és szerkesztette dr. Semsey Andor. A katalógus 3417 címleírást tartalmaz, 86 reprodukciót. A katalógus a hazai és a nemzetközi kisgrafika barátok körében is elismerést vívott ki.

Ugyancsak 1984-ben jelent meg dr. Semsey Andor összeállításában és bevezetőjével a „Szőlő és bor az ex libriseken” című minikönyv. Az 50 darab válogatott szőlős-boros ex libris mindegyikéhez kultúrtörténeti érdekességet tudott mondani.

Halála súlyos veszteség mindannyiunk számára. Emlékét megőrizzük, munkáját folytatni nem lesz könnyű, de megtisztelő kötelességünk.

Sági Pál

Dr. Szabó Lóránd főigazgató a Magyar Élelmiszeripari Tudományos Egyesület márciusi tisztújító közgyűlésén a MÉTE keretében az élelmiszeripar fejlesztése érdekében kifejtett tevékenységéért „MÉTE társadalmi munkáért” emléklakett-kitüntetésben részesült. A Magyar Agrártudományi Egyesület március 22-i közgyűlésén a MAE-ben végzett kiemelkedő társadalmi, tudományos tevékenységének elismeréséül pedig „Szocialista faluért” kitüntetést és oklevelet kapott.

Április 4-e alkalmából *dr. Szabó Lóránd* Eötvös Lóránd díjat kapott az agrártörténeti emlékek feltárásában és megóvásában, az agrármuzeológiai tevékenység fejlesztésében, a múzeumi munka színvonalának emelésében elért, nemzetközileg is elismert eredményeiért.

Az április 4-i ünnepségen *Obendorfer Árpádné* „Szocialista Kultúráért”, *Takács István* MÉM „Kiváló Munkáért” kitüntetésben részesült.

Szeretettel köszöntjük új dolgozóinkat, *Dósa János* fegyveresőrt, *Jurinka László* segédrestaurátort.

Filmvetítés és szakvezetés kérhető a nyitvatartás ideje alatt. A jelentkezéseket lehetőleg 3 nappal előbb kérjük a 412-011 vagy 420-573 telefonszámon bejelenteni.

A címlapon a Mezőgazdasági Múzeum gótikus épületszárnyának egy részlete látható. A hátsó borítón pedig az ehhez mintául szolgált szepescsütörtökhelyi (ma Csehszlovákia) kápolna apszisa.

Megjelenik negyedévenként. Felelős kiadó: Dr. Szabó Lóránd.
Főszerkesztő: Dr. Für Lajos. Szerkesztő: Udvary Ágnes.
Lektorálta: Sági Pál. Formátum: A/5. Lapengedély száma: III/Kul/
413/1985. Megjelent 700 példányban. ISSN 0230-1075.

